

Hagyományról, derúról, tartásról

Beszélgetés Dúl Antal teológussal

Az első tavaszi napok egyikén kerestem fel a Tanárurat. Reméltem, a napsütés, a levegő illata őt is fellazítja, de nem volt könnyű dolgom. Roppant odavolt például, hogy a gyerekkoráról kérdeztem.

– Szerintem ez túl személyes... Elég szétszórt voltam akkor is, mindenbe belekezdtem, festettem, verseket írtam, csináltam magamnak egy kémiai laboratóriumot. De hát ez banális dolog, ezek valamelyikét minden gyerek végigcsinálja. Ebben a korban az ember még mindent mágikusan lát, a gyerekkor alapjában véve mitikus világgépen alapul. A vegyészkedés ekkor még nem az objektív világ praktikizmusa, a technikát is teljesen áthatja a mágia, éppúgy, mint minden tudományt vagy művészetet. Nagyon rossz gyerek voltam, a vallás és bölcsélet a legkevésbé sem érdekelt. A kultúra négy fő pilléren nyugszik: a tudomány, a művészet, a filozófia és a vallás. Szemben áll a tudomány a vallással, a filozófia a művészettel, a racionális az intuitívval, az objektivitás a transzcendenciával. Később jöttem rá, hogy ennek a négy pillérnek van egy piramis csúcsa, amit Hamvas Béla hagyománynak mond, és csak ott van a lényeg. Először a tudomány felé orientálódtam, műszaki középiskolába jártam, de ez teljesen téves döntés volt.

– Végül a teológián kötött ki. Ezt tehát nem elhivatottság-érzésből tette?

– Abszolúte nem. Kamaszkoromat a technikai érdeklődés határozta meg. Hamvas azt mondja, ez ebben az életkorban a helyén van, de a legtöbb ember normális esetben később kinövi. A teológiára is azért mentem, mert a piramis-csúcsot kerestem. A műszaki látásmód az „objektív” valóságtól függ. A művészet a reál tudományok világánál már teljesebb, mivel egyszerűen nem vesz tudomást az objektív világról, hanem szül és felépít magának egy másikat.

– Művészettel mennyit foglalkozott?

– Olykor festegettem.

– Volt tehetsége?

– Nem igazán. Talán inkább belső látásom volt. A tehetség általában úgy fejlődik ki, hogy az ember nagyon szeret valamit, és azt addig gyúrja, amíg ez a hajlam megerősödik benne. A legtöbb művészt nem is annyira tehetsége, mint inkább szorgalma emeli ki. Elhagytam a tudományt, el a művészetet, akkor jött a teológia és a bölcsélet. A teológiát végül is elvégeztem, bár nem szenteltek pappá. Ez a stúdium nagyon nagy segítség volt, mert végül is bezárta a tudomány – művészet – vallás – bölcsélet négyzetét.

– A vallás meg a bölcsélet végül is nem azonos valahol?

– Nem. A vallás az érzület dolga, a bölcelet viszont nagyon is racionális. De a kettőnek vannak átfedései, az igazi közös pontjuk a metafizikai hagyományon át vezet, ami „a létről szóló hiteles és egyetemes információ”. Ez a hagyomány mindig az ember alapkérdéseit kutatja. A tudomány azt kérdezi, hogyan lehet a világot átalakítani, komfortosabbá tenni. Az élet terhein könnyíthet, de alapjaiban nem oldja meg a problémákat.

– Talált valamilyen megoldást?

– Amikor a teológiára kezdtem járni, azt láttam, hogy a vallással is baj van, mert autoriter. A tantételeit hinnem kell. Nehéz belátni, hogy azért, mert valaki kínhalált halt a kereszten, miért segíthetne rajtam. Bajban voltam az egész struktúrájával, az egész csodálatosan kimunkált építménnyel, és harmadéves koromra mélységes ateizmusig jutottam. Akkor ismerkedtem meg egy Hamvas-szamizdattal, és az visszaadta a szellemben vetett hitemet. „A hagyomány az embernek visszaadja önmagát”, mondja Hamvas. A teher teher marad, de elviseléséhez az ember tanítást kap. Más út ez, mint a tudomány vagy a művészet útja. A mai művészet, mondják, igazságkereső. Hogy a valóságot hűen tükrözze, lemondott a szépről, de ezáltal a mi apokaliptikus világunk torz képét tükrözi vissza.

– És nem így van?

– Természetesen nem. A talajvesztett európai ide jutott. A nyugati civilizáció a kifulladás állapotában van, de ettől még az örök emberi magatartás, a derű és a nyugalom létezik. Hamvas Béla abszolút derűs ember volt. Kíméletlen harcban állt az eszméssel egész életében, de az élő emberrel mindig meg tudott békülni. Szerinte az eszméssel folytatott harcot fenn kell tartani, de az emberrel ki kell egyezni. Az ő egyik alapfogalma ez a bizonyos derű. Láttad-e már a nyári melegben a fák között átderengeni a tisztáson a napfényt, rácsodálkoztál, és leültél a fűbe, és élvezted-e ennek a pillanatnak a teljességét, hát ez a derű. Ez az a bizonyos piramis-csúcs.

– A keresztény vallás hittételeit elutasítja. Akkor netán buddhista?

– Nem. Nem vagyok semmilyen vallásnak elkötelezettje, de mindegyikben jól érzem magam. Bármelyik vallásba, legyen református, katolikus, buddhista, hinduista, bele tudok helyezkedni, bár emiatt időnként az igazi hívők nagyon meg vannak sértve. Jézus azt mondta, senki sem juthat az Atyához, hanem csak én általam. De ezt minden embernek meg kell értenie: csak az ő saját énjé által juthat el az Atyához. Az Atya és a fiú (te magad) nem kettő. A szellem és a test nem kettő. „A test tömény szellem.” A háromszög – test, lélek, szellem – egyetlen valóság. Ahogy a fizikában az anyag, az energia és az információ lényegében ugyanaz. Egy valóságnak három arca. Hamvas Béla nekem kinyitotta a kelet kapuit, megnyitotta a múltat, helyre tette a szellemi tartást, és én akkor megértettem, hogy a gyakorlat kihűlt elmélet csupán, és az igazi dolgok a legmagasabb tudatszinten dőlnek el, és csak azután lesz belőle gyakorlat, ház, asztal és szék. Nagyon egyszerű, tiszta ember volt, figyelt a másokra. Megpróbálok hű maradni hozzá, mert úgy érzem, hogy a tanítvány egzisztenciális súlyát a mesteréhez való hűsége dönti el.

– Nem mindenkinek adatott meg, hogy mestere legyen.

– Nem, Európában nem alakult ki, és ennek megvan az abszolút egyértelmű oka. Individualisták, gőgösek vagyunk, felülbírálnak mindent, míg keleten az alázat és a

ráhagyatkozás jellemzi a tanítványt. Az ember joggal kételkedik, de kételkedni csak belülről szabad, nem a mester ellen és vele konfrontálva.

– **Nincs itt valami ellentmondás, hogy a katolikus teológiával azért hasonlott meg, mert szó szerint kellett volna elfogadnia mindent, ugyanakkor mesterének választ egy halandó embert, és azt nem bírálja fölül?**

– Nincs. A lényegi elfogadás mellett abszolút felülbírálok, folyamatosan vitatkozom vele, és látom a gyengeségeit. Nagyon sok szólamú lény az ember, nagyon sok tudatszint van benne egyszerre, a legmagasabb szinttől egészen a primitívig. Ezért van, hogy nagyon intelligens, magas szinten élő emberek nagyon kiéleltlenek, törtetőek tudnak lenni.

– **Egy embernek sokféle arca lehet.**

– Igen, nagyon sok a réteg, mint mondják, van egy hüllő-énünk is. Buddhában, Jézusban azonban ez sohasem mutatkozott meg. Ezért tekintjük őket abszolút érvényes emberi modellnek. Ma már az én problémám is főként a realizáció, és nem az ismeretszerzés. A tudás életgyakorlatra váltása. A meditáció a nyugodt kedély megtartásának egyik legintenzívebb eszköze.

– **Meditáció alatt a zen meditációt érti?**

– Nemcsak a zen, hanem a csend meditáció bármilyen formáját, lehet ez keresztény kontempláció is. A meditáció a kiürítést, az elengedést gyakoroltatja az emberrel. Joggal mondta Hamvas Béla, hogy mindent tudunk, egyetlen problémánk, hogy azt meg is kell csinálnunk. Tény, hogy a tradícióból össze lehet gyűjteni azokat az elemeket, amelyeket fontosnak tartunk, meg lehet tanulni őket, de aszerint élni, hát... A szellemi érés során mindenki előbb-utóbb felteszi önmagának a két kérdést: mi a kötelességem és dolgom önmagammal szemben, és mi a feladatom a másikkal, a többiekkel szemben. A válaszok néha egybeesnek, néha nem, de mindkét területen abszolút melléfogások lehetnek.

– **A reinkarnáció elméletét elfogadja?**

– Én? Szó sincs róla. A mai európai értelmezésben messzemenően nem.

– **Úgy látszik, abszolút hitetlen...**

– Én abszolút hitetlennek az abszolút hívőket tartom. Az egységet rabolják meg a dualisztikus világnézetükkel. A dualizmus szerint megkettőzött világban élünk. Fölöttünk az égi emelet, trónussal, hivatali helyiségekkel, arkangyalokkal, ahol „imakérvényeket” lehet beadni, a legfőbb ítélőszékhez járulni.

– **De roppant kényelmes, nem?**

– Hát nagyon kényelmes, persze. De csak addig, amíg az ember az egység tudatára fel nem ébred.

Eddig tartott a beszélgetés. És most tőled szeretnék kérni valamit, Emánuel, pedig te vörös-fehér vagy, és én a macskákban a cirmosakat szeretem. Azt szeretném, ha vigyáznál a

gazdádra, és ha mondjuk tévedésből tejezske helyett halízű zöld teát tölt a tálkádba, ha odacsapsz is a kezére, behúzott körmökkel tegyed, párnás manccsal, ne karmold meg. Fogadd el, olyannak, amilyen, neked talán sikerül. Vigyázz, Emánuel, a gazdádra nagyon.

Fekete Zsuzsanna (2000)

(Megjelent: a Szintézis Újság 1. számában.)

(A cikk a világhálón: <http://istennyila.hu/hun/text/0003/0002.htm>)